

MIŠLJENJE

po zahtjevu gospodarskog subjekta JP Međunarodna zračna luka-aerodrom Mostar d.o.o.

**Sarajevo,
siječanj, 2023. godine**

Broj: 01-26-7-010-11/22
Sarajevo, 26.01.2023. godine

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na temelju članka 25. stavak (1) točka f) Zakona o konkurenciji („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 48/05, 76/07 i 80/09), a po Zahtjevu za mišljenje JP Međunarodna zračna luka-aerodrom Mostar d.o.o. Ortiješ bb, 88 000 Mostar Bosna i Hercegovina, upućenog putem Agencije za javne nabave Bosne i Hercegovine, Filijala Mostar, Kneza Domagoja, 88 000 Mostar, na 114. (stotinučetnaestoj) sjednici održanoj dana 26.01.2023. godine, donijelo je

MIŠLJENJE

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Konkurencijsko vijeće) je dana 26.04.2022. godine, pod brojem: 01-26-7-010-1/22, zaprimilo Zahtjev za davanje mišljenja (u daljnjem tekstu: Zahtjev), JP Međunarodna zračna luka-aerodrom Mostar d.o.o., Ortiješ bb, 88 000 Mostar, Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: Aerodrom Mostar) kojim se traži ocjena da li je tržište zračnog aviotransporta u Bosni i Hercegovini, otvoreno za konkurenciju.

Dana 16.05.2022. godine, Konkurencijsko vijeće je aktom broj: 01-26-7-010-2/22 obavijestilo gospodarski subjekt Aerodrom Mostar da zahtjev za ocjenu da li je tržište otvoreno za konkurenciju, shodno članku 5. stavak (3) Zakona o javnim nabavama („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 39/14 i 59/22) (u daljnjem tekstu: Zakon o javnim nabavama) treba podnijeti putem Agencije za javne nabave Bosne i Hercegovine.

Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine, Filijala Mostar, Kneza Domagoja, 88 000 Mostar, Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu: Agencija za javne nabave BiH) sukladno članku 5. stavak (3) Zakona o javnim nabavama je dana 26.09.2022. godine dostavila Konkurencijskom vijeću Zahtjev na dalje postupanje.

Predmetnim Zahtjevom se traži mišljenje da li je tržište avio transporta u BiH otvoreno za konkurenciju, što bi u konačnici gospodarskim subjektima koji obavljaju ovu djelatnost, dalo mogućnost da ne budu u obvezi da primjenjuju Zakon o javnim nabavama prilikom obavljanja svoje djelatnosti, iz razloga jer je obavljanje ove djelatnosti izloženo tržišnoj konkurenciji. Ističe se i to kako bi Aerodrom Mostar imao bolji poslovni rezultat da su postupci javne nabave iz prethodnog razdoblja realizirani sukladno sa planom poslovanja. Veći broj postupaka javnih nabava značajno kasni zbog žalbenih postupaka, neki od postupak po istom predmetu se ponavljaju i po dvije godine, a sve iz razloga jer međusobna konkurencija, koristeći nepotpuno definiranje pojedinih odredbi, zlouporabljuje institut priziva.

Konkurencijsko vijeće je aktom broj: 01-26-7-010-5/22 od 14.10.2022. godine, od Agencije za javne nabave BiH, zatražilo da pojasni da li analizira zahtjeve za izuzeće od primjene Zakona o javnim nabavama u smislu članka 5. stavak (3) Zakona o javnim nabavama na način da utvrdi da podnositelj zahtjeva potpada pod sektorski ugovorni organ u smislu članka 5. stavak (1) i (2) Zakona o javnim nabavama i koji je to sektor; da li se mogu primijeniti odredbe članka 5. stavak (3) Zakona o javnim nabavama na Aerodrom Mostar obzirom na članak 82. Zakona o javnim nabavama; kao i to da se predmetni zahtjev uredi tako što će se navesti pretežita registrirana djelatnost podnositelja zahtjeva, kako bi se moglo utvrditi mjerodavno tržište na kom djeluje Aerodrom Mostar.

Agencija za javne nabave BiH je podneskom zaprimljenim dana 07.11.2022. godine dostavili odgovor na tražene podatke, gdje je pored ostalog navela da Agencija nema nadležnost da utvrđuje da li neku od djelatnosti definiranih u članku 5. Zakona o javnim nabavama obavlja više gospodarskih subjekata koji

nisu obuhvaćeni st. (1) i (2) ovog članka, niti da utvrđuje pretežitu registriranu djelatnost podnositelja zahtjeva, te slijedom toga ne može zahtjev urediti na način kako se zahtjeva.

Budući da je predmetni Zahtjev vezan za djelokrug poslova koje obavlja Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine, Konkurencijsko vijeće je dana 23.12.2022. godine, aktom broj: 01-26-7-010-7/22 uputilo zahtjev za dostavljanje podataka kako slijedi: definiranje djelatnosti koju obavlja gospodarski subjekt Aerodrom Mostar; spisak registriranih aerodroma u Bosni i Hercegovini, za svaki pojedinačno u čijem je vlasništvu i za koju djelatnost su registrirani, odnosno koju vrstu usluga pružaju; pojašnjenje šta se podrazumijeva pod pojmom aviotransport, te koji gospodarski subjekti u Bosni i Hercegovini pružaju usluge aviotransporta; liberalizacije avio prometa u BiH započet proces i na koje djelatnosti se odnosi; uvjeti pod kojima institucije entiteta svoje pravo i odgovornost za izgradnju i upravljanje aerodromima mogu prenijeti na fizičku i pravnu osobu, i da li je u praksi bilo tih situacija; postoji li zakonska mogućnost da fizička i pravna osoba registrira aerodrom u BiH, a da to ne bude preneseno pravo institucija entiteta, te da li su imali tu vrstu zahtjeva i kako se po istoj postupilo;

Direkcija za civilno vazduhoplovstvo Bosne i Hercegovine je podneskom zaprimljenim dana 30.12.2022. godine pod brojem: 01-26-7-010-9/22 dostavila Odgovor na zahtjev za dostavljanje podataka kako slijedi:

Djelatnost J.P. Međunarodna zračna luka - aerodrom Mostar d.o.o. je prihvat i otprema vazduhoplova, putnika, prtljaga, pošte i tereta u vazdušnom saobraćaju. Osim J.P. Međunarodna zračna luka - aerodrom Mostar d.o.o, istom djelatnošću bave se još tri međunarodna aerodroma u BiH, i to: J.P. Međunarodni aerodrom Sarajevo d.o.o, J.P. Međunarodni aerodrom Tuzla d.o.o, J.P. Aerodromi Republike Srpske A.D.

Spisak registriranih aerodroma u Bosni i Hercegovini sa vlasničkom strukturom je predstavljen u Tablici 1. kako slijedi:

Tablica br.1

Naziv aerodroma	Vlasnik
J.P. Međunarodni aerodrom Sarajevo d.o.o.	Federacija BiH
Aerodromi Republike Srpske A.D.	Republika Srpska
J.P. Međunarodna zračna luka - aerodrom Mostar d.o.o.	Grad Mostar i "Zračna luka Zagreb"
J.P. Međunarodni aerodrom Tuzla d.o.o.	Kanton Tuzla

Pojam vazdušni promet (Air Traffic) podrazumijeva sve vazduhoplove u letu ili koji se kreću po manevarskim površinama aerodroma. Pojam avio-transport podrazumijeva prijevoz putnika, robe, prtljaga i pošte vazduhom. Na temelju članka 3. točka c) Zakona o vazduhoplovstvu BiH avio-prijevoznik je poduzeće za vazdušni promet sa važećom dozvolom za rad i važećim AOS (Air Operator Certificate). Trenutno, u BiH važeći AOS koji je izdala BHDCA ima kompanija Jcar Air".

U Bosni i Hercegovini se u pogledu liberalizacije usluga vazdušnog prometa primjenjuje Multilaterani sporazum o uspostavljanju zajedničke europske vazduhoplovne oblasti (ESAA). Cilj ovog sporazuma je stvaranje europske zajedničke vazduhoplovne oblasti. ESAA se zasniva na slobodnom pristupu tržištu, slobodi osnivanja, jednakim uvjetima konkurencije i zajedničkim pravilima - uključujući ona u oblasti sigurnosti letenja (safety), vazduhoplovne sigurnosti (security), upravljanja vazdušnim prometom i zaštiti životne sredine. U tu svrhu ESAA postavlja pravila primjenjiva među ugovornim stranama po uvjetima sadržanim u ESAA sporazumu. Tim sporazumom Bosna i Hercegovina se obvezala da će se u odnosu na kompanije i firme koje su registrirane u Europskoj uniji i koje imaju glavno mjesto poslovanja u Europskoj uniji odnositi bez bilo kakve diskriminacije i obratno, a sve sukladno sa propisima EU koji su sadržani u Aneksu I ESAA sporazuma.

Liberalizacija tržišta obuhvata:

- a) Slobodne rute i kapaciteti za avio-kompanije,
- b) Vazdušne slobode za avio-kompanije,

- c) Putničke tarife,
- d) Državnu potporu,
- e) Apokaciju slotova na aerodromima bez diskriminacije po avio-kompanije,
- f) Opsluživanje na zemlji za aerodrome preko 2 milijuna putnika, odnosno 50.000 operacija,
- g) Kodeks ponašanja za računarske sustave za rezervacije.

Protokolom II Aneksa V ESAA sporazuma utvrđene su tranzicione faze. Tako je, u odnosu na liberalizaciju tržišta, utvrđeno da će Bosna i Hercegovina do kraja prve tranzicione faze:

- primijeniti regulativu 2409/92 (o cijenama i stopama za vazdušne usluge), koja je u međuvremenu stavljena van snage regulativom 1008/2008, i koju je BHDCA djelimično transponirala u svoje zakonodavstvo,
- direktivu 96/67 (opsluživanje na zemlji), koju je BHDCA transponirala u svoje zakonodavstvo
- napraviti dovoljno napretka u implementiranju pravila o državnoj potpori i konkurenciji uključenih u Sporazum spomenut u članku 14(1) glavnog Sporazuma ili u Aneksu I ovog sporazuma, koje god od ovo dvoje se može primijeniti (Državna potpora nije u nadležnosti BHDCA).

Europska komisija još uvijek nije potvrdila da je Bosna i Hercegovina završila prvu tranzicionu fazu.

Aneksom V Protokola II utvrđeni su i uvjeti za drugu tranzicionu fazu, kao i prava vazdušnih prijevoznika, međutim, kako BiH još uvijek nema zvaničnu potvrdu da su ispunjeni uvjeti iz prve tranzicione faze, istim se u ovom trenutku nećemo baviti.

Aneksom I ESAA sporazuma utvrđeni su EU propisi koje je BiH dužna transponirati u svoje zakonodavstvo, a koji pored ostalog obuhvataju i propise u vezi sa pristupom tržištu. Ti propisi se odnose na licenciranje vazdušnih prijevoznika, dodjelu slotova, pristup tržištu opsluživanja na zemlji na aerodromima, osiguranje vazdušnih prijevoznika i operatora vazduhoplova, kodeks ponašanja za kompjuterizirane sustave rezervacija, o cijenama i stopama za vazdušne usluge (vazdušni prijevoznici).

Sukladno članku 36. stav (1) Zakona o vazduhoplovstvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18) pravo i odgovornost za izgradnju i upravljanje aerodromima imaju institucije entiteta BiH. Sukladno sa stavkom (2) istog članka entitetske institucije mogu prenijeti svoje pravo i odgovornost za izgradnju i upravljanje aerodromima na bilo koju fizičku i pravnu osobu. Način i uvjeti pod kojim entitetske institucije svoje pravo i odgovornost za izgradnju i upravljanje aerodromima mogu prenijeti na fizičku i pravnu osobu propisuju entitetski zakoni.

Osnivanje aerodroma u BiH je sukladno sa ustavima entiteta isključiva nadležnost entiteta. U principu, aerodromi u BiH se osnivaju kao javna poduzeća sukladno sa entitetskim zakonima. Na temelju entitetskih zakona o koncesijama pravo na upravljanje koncesijom, koja pored ostalog može biti i aerodrom, sukladno sa entitetskim zakonima mogu biti dodijeljena koncesionaru (domaćem ili stranom investitoru) pod uvjetima koji su utvrđeni tim zakonima.

Detaljnija pojašnjenja po pitanju mogućnosti osnivanja aerodroma u BiH, u kontekstu gospodarskih/javnih poduzeća od strane fizičkih i pravnih osoba, bez prethodno prenesenih prava od entitetskih institucija, smatramo da je potrebno da zatražite od nadležnih entitetskih institucija, s obzirom da je to pitanje u isključivoj nadležnosti entiteta.

Izdavanje Potvrde za aerodrom je u nadležnosti BHDCA. Potvrda za aerodrom se izdaje aerodromskom operatoru da bi mogao obavljati domaći i međunarodni promet. U tom smislu, da bi bila izdata Potvrda za aerodrom, potrebno je da budu ispunjeni tehnički uvjeti.

Dana 23.12.2022. godine, Konkurencijsko vijeće je uputilo gospodarskom subjektu Aerodrom Mostar zahtjev za dostavljanje podataka, koji je podneskom zaprimljenim 03.01.2023. godine dostavio odgovor kako slijedi:

1. Pravni okvir:

Zakon o gospodarskim Društva (Službene novine F BiH, br. 81/15 i 75/21)
Zakon o javnim poduzećima (Službene novine F BiH, 8/05, 81/08, 22/09 i 109/129)
Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji BiH (Službene novine F BiH, br 27/05 i 68/05 i 63/14, 32/19)
Instrukcija o provjeri aerodromskog zemaljskog osvijetljenja iz zrakoplova u letu („Službeni glasnik BiH“ broj 11/15)
Pravilnik o aerodromima („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 09/11, 101/15 i 47/21)
Pravilnik o pružanju zemaljski usluga na aerodromima u BiH („Službeni glasnik BiH“ br 13/13 i 70/16)
Pravilnik o uvjetima i načinu izdavanja potvrde aerodromskog operatera („Službeni glasnik BiH“ br 28/05, 20/11 i 76/14)
Pravilnik o nadzoru u civilnom zrakoplovstvu („Službeni glasnik BiH“ br 22/16, 55/18, 05/19 i 49/22)
Pravilnik o održavanju i pregledanju aerodroma i mjerama potrebnim za njegovu sigurnu uporabu („Službeni glasnik BiH“ br 43/06, 90/10 i 49/21)
Pravilnik o heliodromima („Službeni glasnik BiH“ broj 85/13)
Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja letilišta („Službeni glasnik BiH“ br. 24/07, 82/10, 21/14 i 54/21)
Pravilnik o mjerama sigurnosti zračne plovidbe na aerodromu za operaciju na zemlji („Službeni glasnik BiH“ br 82/07 i 100/10)
Pravilnik o medicinskoj službi na aerodromu („Službeni glasnik BiH“ br. 47/07 i 20/11)
Pravilnik o spasičaćko-vatrogasnoj službi na aerodromu („Službeni glasnik BiH“ br. 47/07, 85/10, 101/10 i 95/11)
Pravilnik o službi prihvata i otpreme zrakoplova, putnika, stvari na aerodromu („Službeni glasnik BiH“ br. 47/07 i 85/10)
Pravilnik o stručnom osposobljavanju, potvrdama i odobrenjima stručnog osoblja koje obavlja poslove značajne za sigurnost zračne plovidbe na aerodromima („Službeni glasnik BiH“ br. 27/07, 90/10 i 29/15)
Pravilnik o uvjetima koje mora da ispunjava centar za obuku zrakoplovnog stručnog osoblja na aerodromu („Službeni glasnik BiH“ br. 27/07, 108/10 i 22/15)
Pravilnik o odobravanju letova („Službeni glasnik BiH“ broj 51/22)

2. Tržište aviotransporta

Civilno zrakoplovstvo je sukladno sa člankom III.j. Ustava Bosne i Hercegovine isključiva nadležnost Bosne i Hercegovine. S tim u svezi, isključivo je Bosna i Hercegovina ovlaštena da potpisuje i ratificira međunarodne sporazume. Tržište aviotransporta sastoji se od: Avioprijevoznika, Aerodromskih operatera, Pružatelja zemaljskih usluga i Pružatelja usluga kontrole leta.

Svi navedeni subjekti su sastavni i nerazdvojni dio sustava aviotransporta. Međunarodni aerodromi Sarajevo, Zračna luka Mostar, Međunarodni aerodrom Tuzla i Međunarodni aerodrom Banja Luka su i aerodromski operator i pružatelj zemaljskih usluga posluju u uvjetima konkurencije.

3. Liberalizacija tržišta pristupa tržištu avioprijevoznicima

Konkurencija između avioprijevoznika, aerodromskih operatera i pružatelja zemaljskih usluga se u Bosni i Hercegovini vezuje za ratifikaciju Multilateralnog sporazum o uspostavljanju zajedničke europske zrakoplovne oblasti - Službeni glasnik BiH, broj 10/07 - Međunarodni ugovori.

Zahtjev liberalizacije tržišta zemaljskih usluga proveden je usvajanjem Pravilnika o pružanju zemaljskih usluga ("Službeni glasnik BiH“ br: 13/13 i 70/16). Zahtjev liberalizacije avioprijevoza vezan je za omogućavanje primjene svih devet zračnih sloboda i u BiH, tj. mogućnost da avioprijevoznici EU sa aerodroma u BiH obavljaju nesmetano sve avio operacije ka bilo kojoj članici EU.

Liberalizacija tržišta avioprijevoza i konkurencije između avioprijevoznika za posljedicu ima: povećanje aviotransporta, nesmetan pristup tržištu aviotransporta, uklanjanje ograničenja u pogledu kapaciteta, smanjenje zračnog prijevoza, otvaranje novih ruta, uklanjanje ograničenja frekvencije letova, smanjenje cijene zračnog prijevoza, otvaranje novih ruta, uklanjanje ograničenja frekvencije letova, izjednačavanje pravnog reguliranja redovitog i povremenog zračnog prijevoza i poboljšanje kvalitete

usluge. U Bosni i Hercegovini ne postoji državni avioprevoznik, budući da je 2016. godine otvoren stečajni postupak jedinom državnim prijevozniku J.P. BH Airleans d.o.o. Sarajevo.

4. Liberalizacija tržišta zemaljskih usluga

Potpisivanjem i ratifikacijom ECAA sporazuma BiH će prije nego što postane članica EU, transponirati europsko zračno pravo u pravni sustav EU. Do liberalizacije pristupa tržišta zemaljski usluga koje je izvršeno 2013. godine, aerodromski operatori u BiH su imali monopolistički položaj na tržištu i kumulaciji prihoda po osnovu aerodromskih naknada i zemaljski usluga. Sa druge strane, avioprijevoznici EU u BiH su egzistirali u uvjetima slobodnog tržišnog natjecanja sa slobodnim pristupom rutama i slobodom utvrđivanja cijena, dok su aerodromski operater imali monopolski položaj na tržištu. Takvo stanje bilo je pravno i ekonomski neprihvatljivo, jer uslijed neostatka konkurencije na tržištu, aerodromski operatori su mogli utvrđivati visoke cijene zemaljskih usluga. U cilju poboljšanja kvalitete usluga i mijenjanja cijena zemaljskih usluga bilo je potrebno stvoriti pravne uvjete za konkurenciju na tržištu zemaljskih usluga. S tim u svezi, EU je usvojila Direktivu 96/67 o pristupu tržištu zemaljskih usluga na aerodromima EU. Posljedica usvajanja Direktive 96/67 je bilo donošenje provredbenog propisa svake države članice. Praktična konsekvencija liberalizacije pristupa tržištu zemaljskih usluga je da se aerodromski operateri takmiče sa trećim pružateljima zemaljskih usluga. Međutim monopolistički položaj aerodromskog operatora i ne postojanje konkurencije na tržištu zemaljskih usluga ne znači da će aerodrom ostvariti dobit. Čak 47% aerodroma u svijetu ostvaruje gubitke, od toga 76% aerodroma sa zračnim prometom manjim od milijun putnika. U cilju smanjenja vlastitih troškova, avioprijevoznicima omogućeno je samostalno pružanje zemaljskih usluga. Direktiva EU 96/67 o pružanju zemaljskih usluga na aerodromima EU primjenjuje se na aerodromske operatore koji pružaju zemaljske usluge, avio prijevoznike koji samostalno obavljaju zemaljske usluge i treće pružatelje zemaljskih usluga. Pod zemaljskim uslugama podrazumjeva se: zemaljska administracija i nadzor, prihvati i otprema putnika, prihvat i otprema prtljaga, prihvat i otprema tereta i pošte, opsluga na platformi, opsluživanje zrakoplova, opsluživanje zrakoplova gorivom i mazivom, održavanje zrakoplova, zračne operacije, kopneni prijevoz i usluge ceteringa (pripremanje gotovih obroka za putnike).

Zemaljske usluge mogu pružati aerodromski operatori, samostalni pružatelji zemaljskih usluga i treći pružatelji zemaljskih usluga. Iz navedenog proizilazi da je tržište zemaljskih usluga u BiH liberalizovano i da aerodromski operatori kao pružatelji zemaljskih usluga djeluju u uvjetima konkurencije.

Gore navedene zemaljske usluge pruža Međunarodni aerodrom Mostar, Međunarodni aerodrom Tuzla, Međunarodni aerodrom Banja Luka i Međunarodni aerodrom Sarajevo.

5. Konkurencija aerodromskih operatora

Usljed potpune liberalizacije aviotransporta i uvođenja svih devet sloboda za avioprijevoznike EU, pojavio se problem monopolističkog pravnog položaja aerodroma u EU i BiH. aerodromi u BiH imaju dvostruku poziciju i to poziciju aerodromskog operatora i pružatelja zemaljskih usluga.

Pod ulogom aerodromskog operatora podrazumjeva se da je osnovna uloga svakog aerodroma da omogući infrastrukturu za zračne operacije, prije svega poletno sletnu stazu, rulnice, platformu, parking pozicije i korištenje aerodromskih terminalne zgrade. Korištenje aerodromske infrastrukture podrazumjeva plaćanje određene naknade koja se naziva aerodromska nakanda. Komercijalizacija aerodroma podrazumjeva poslovanja aerodroma na tržišnim osnovama. Aerodromski operatori u BiH i EU posluju u uslovima konkurencije na tržištu. Konkurencija između aerodromskih operatora se posmatra iz više uglova, kao što su:

- konkurencija između aerodromskih operatora u pogledu konkurencije za putnike
- konkurencija između aerodromskih operatora u pogledu konkurencije za avioprijevoznike: determinirajući faktori za izbor aerodroma iz ugla putnika i avioprijevoznika, faktori za izbor aerodroma-putnici prijevoznici, destinacija leta, područja koje pokriva aerodrom, cijena prijevoza, dostupnost slotova, dostupnost leta i vrijeme mogućnosti rasta aerodroma, imidž i pouzdanost prijevoznika, drugi aerodromski troškovi, aerodromske naknade i dostupnost popusta, marketing podrška, alijanse prijevoznika i Frequent fly program, Troškovi parkinga

(gorivo, handling), Objekti za održavanje zrakoplova, kopnena dostupnost i cijena ekološkog ograničenja, dostupnost transfera konekcije.

Izbor aerodroma od strane putnika prevashodno zavisi od područja obuhvata- catchment area, te se smatra da svi aerodromi u području od četiri sata vožnje automobilom djeluju u uvjetima konkurencije, te aerodromski operatori računaju traffic leakage- gubitak putnika usljed boljih uvjeta za putovanje koje pružaju drugi aerodromski operatori. Također se utvrđuje tzv reverse traffic leakage koji podrazumjeva gubitak putnika usljed loših vremenskih uvjeta (magla, vjetar i sl.). Aerodrom Mostar posluje u uvjetima konkurencije sa međunarodnim aerodromima Split, Dubrovnik, Sarajevo i Tuzla.

Sve navedeno ukazuje da aerodromi u BiH koji su i aerodromski operatori i pružatelji zemaljskih usluga djeluju u uvjetima konkurencije, a sve navedeno je posljedica liberalizacije tržišta aviotransporta, i to u početnoj fazi liberalizacije tržišta avio prijevoza, pa liberalizacija tržišta zemaljskih usluga i usljed liberalizacije tržišta zemaljskih usluga i liberalizacija pristupa tržišta za avioprijevoznike došlo je do značajne konkurencije između aerodromskih operatera koja je usljed gubitka aerodroma kao posljedicu ima pojavu privatizacije aerodroma.

Konkurencijsko vijeće sukladno sa člankom 25. stavak (1) točka f) Zakona nadležno da daje mišljenje i preporuke o bilo kom aspektu konkurencije, po službenoj dužnosti ili na zahtjev državnog organa, gospodarskog subjekta ili društva. Prema podacima dostavljenim uz predmetni zahtjev, kao i podacima i informacijama prikupljenim prilikom postupanja po zahtjevu za davanje mišljenja, utvrđeno je sljedeće:

Gospodarski subjekt Aerodrom Mostar je registriran u sudskom registru Općinskog suda u Mostaru Rješenjem broj U/I-542/94 i nakon prvog upisa vršena su usklađivanja upisa u sudskom registru. Osnivači Društva su Grad Mostar sa udjelom u kapitalu od 7.933.064 KM ili 85,0351% i Zračna luka Zagreb d.o.o. RH od 1.396.096 KM ili 14,9649%. Temeljna registrirana djelatnost Aerodroma Mostar je uslužne djelatnosti u svezi sa zračnim prijevozom (52.23 šifra djelatnosti po Klasifikaciji djelatnosti BiH 2010).

Na temelju članka 2. točka d) Pravilnika o službi prihvata i otpreme zrakoplova, putnika i stvari na aerodromu, preduzeće za aerodromske usluge podrazumjeva operatera aerodroma koji djelimično ili potpuno obavlja poslove prihvata i opreme zrakoplova, putnika, stvari (prtljage), pošte i tereta u zračnom prometu, odnosno podrazumjeva druge ovlaštene organizacije i poduzeća koji ove poslove obavljaju djelimično ili potpuno po ugovoru ili za sopstvene potrebe.

Prema članku 3. točka a) Zakona o zrakoplovstvu BiH, aerodrom je unaprijed definirano područje na kopnu ili vodi (uključujući sve objekte, instalacije i opremu) namijenjeno za slijetanje, polijetanje i kretanje zrakoplova u bilo kojem dijelu ili cjelini.

Također, člankom 82. Zakon o javnim nabavama gospodarski subjekt Aerodrom Mostar je definiran kao sektorski ugovorni organ koji obavlja djelatnosti zračne luke što se odnosi na iskorištavanje zemljopisnog područja u svrhu stavljanja na raspolaganje zračne luke prijevoznicima u zračnom prijevozu.

Člankom 5. Pravilnika o uvjetima i načinu izdavanja potvrde zračnog operatera („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 51/04) (u daljnjem tekstu: Pravilnik o uvjetima i načinu izdavanja potvrde zračnog operatera) definiran je pojam zračni promet kao proces premještanja, odnosno prijevoza osoba i/ili stvari zračnom plovidbom, te bilo koja druga uporaba ili djelovanje u zračnom prostoru. Redoviti zračni prijevoz je redovit komercijalni prijevoz osoba i/ili stvari, koji je dostupan svima pod jednakim uvjetima, a obavlja se unaprijed utvrđenim linijama, prema unaprijed utvrđenom redu letenja i po objavljenim cijenama i općim uvjetima prijevoza. Člankom 3. točka c) Zakona o zrakoplovstvu BiH definirano je da usluge zračnog prometa obavljaju avioprijevoznici sa važećom dozvolom za rad i važećim AOC (Air Operator Certificate). Sukladno sa člankom 2. točka g) Pravilnika o službi prihvata i otpreme zrakoplova, putnika i stvari na aerodromu, avioprijevoznik je poduzeće u zračnom prometu koje obavlja javni prijevoz putnika i stvari.

Gospodarski subjekt Aerodrom Mostar je je podnio zahtjev kojim se traži ocjena da li je tržište zračnog aviotransporta u Bosni i Hercegovini, otvoreno za konkurenciju, međutim imajući u vidu pretežitu djelatnosti koju obavlja gospodarski subjekt Aerodroma Mostar, kao gore citirane pozitivne pravne propise, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da gospodarski subjekt Aerodrom Mostar djeluje na tržištu pružanja uslužnih djelatnosti kojima se aerodromi stavljaju na raspolaganje avioprijevoznicima i putnicima u Bosni i Hercegovini

Sukladno sa člankom 36. stavak (1) Zakona o zrakoplovstvu BiH, institucijama entiteta Bosne i Hercegovine dato je pravo za izgradnju i upravljanje aerodromima u Bosni i Hercegovini, međutim stavak (2) istog članka pruža mogućnost entitetskim institucijama da svoje pravo i odgovornost za izgradnju i upravljanje aerodromima mogu prenijeti na bilo koju fizičku i pravnu osobu. U članku 7. Pravilnika o uvjetima i načinu izdavanja potvrde aerodromskog operatera se navodi da se potvrda za aerodrom može izdati fizičkoj ili pravnoj osobi (kompaniji, poduzeću, ili drugim ustanovama) koja ispunjavaju uvjete za izdavanje potvrde, sukladno članku 32. i 33. ovog pravilnika. Analizirajući mjerodavnu zakonsku regulativu, Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da ne postoje zakonske barijere kada je u pitanju osnivanje i poslovanje aerodroma u Bosni i Hercegovini, odnosno da se izgradnja i upravljanje aerodromom može prenijeti na gospodarske i fizičke osobe koje zadovoljavaju uvjete iz pravnih propisa kojima je regulirana ova oblast. Nadalje, utvrđeno je da se Registar aerodroma u Bosni i Hercegovini vodi kod BHDCA, te da subjekti koji ih osnivaju odnosno upravljaju aerodromima, mogu dobiti potrebne dozvole i potvrde nakon ispunjenja zakonom propisanih uvjeta i biti upisani u Registar, te da ne postoje administrativne barijere za ulazak na tržište.

U Bosni i Hercegovini egzistiraju četiri međunarodna aerodroma, i to u Sarajevu, Tuzli, Mostaru i Banja Luci, a kojim upravljaju slijedeći gospodarski subjekti: Aerodrom Mostar, Javno preduzeće Međunarodni aerodrom „Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo, Kurta Šorka broj 36, 71 000 Sarajevo, Javno preduzeće „Međunarodni aerodrom Tuzla“ d.o.o., Gornje Dubrave bb, 75 270 Živinice i Aerodromi Republike Srpske" a.d. Banja Luka, Mahovljani bb, 78 250 Laktaši.

Konkurencijsko vijeće je u svrhu analize preklapanja međunarodnih zračnih linija koje se obavljaju sa aerodroma u Bosni i Hercegovini, koristilo podatke zaprimljene po Zahtjevu za mišljenje broj: 01-26-7-009-1/22 koji su predstavljani u tablici kako slijedi:

Tablica br.2

Destinacija	Aerodromi
Beograd (Srbija)	Međunarodni aerodrom Banja Luka i Međunarodni aerodrom Sarajevo
Dortmund (Njemačka)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Memmingen (Njemačka)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Berlin (Njemačka)	Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla, Međunarodni aerodrom Banja Luka od početka zimske sezone 2022/2023
Hamburg (Njemačka)	Međunarodni aerodrom Banja Luka i Međunarodni aerodrom Sarajevo
Nuremberg (Njemačka)	Međunarodni aerodrom Banja Luka i Međunarodni aerodrom Tuzla
Mulhouse (Francuska)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Beč (Austrija)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Malmo (Švedska)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla,

Stockholm (Švedska)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Göteborg (Švedska)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Milano (Italija)	Međunarodni aerodrom Banja Luka i Međunarodni aerodrom Tuzla
Antalya (Turska)	Međunarodni aerodrom Banja Luka, Međunarodni aerodrom Sarajevo i Međunarodni aerodrom Tuzla
Hugada (Egipat)	Međunarodni aerodrom Banja Luka i Međunarodni aerodrom Sarajevo

Izvor: zahtjev za mišljenje broj:01-26-7-009-1/22

Iz Tablice 2. je evidentno da se navedene međunarodne linije preklapaju, pri čemu se sva četiri aerodroma nalaze unutar dva do četiri sata vožnje cestovnim prijevozom (autobusom) ili putničkim automobilom, što implicira da se nalaze u istom području pokrivenosti. Obzirom na činjenicu da izbor aerodroma od strane putnika prevashodno ovisi od područja obuhvata- catchment area, smatra se da svi aerodromi u području od četiri sata vožnje automobilom djeluju u uvjetima konkurencije.

Konkurencijsko vijeće smatra da sa aspekta Zakona o konkurenciji sudionici koji pružaju uslužne djelatnosti kojima se aerodromi stavljaju na raspolaganje avioprijevoznicima i putnicima u Bosni i Hercegovini, svojim korisnicima, tj. putnicima nude zamjenske proizvode, odnosno usluge, koje kao takve korisnici smatraju međusobno zamjenjivim pod prihvatljivim uvjetima, uzimajući u obzir njihove bitne značajke, kvalitetu, uobičajenu namjenu, način uporabe i uvjete prodaje, što implicira postojanje tržišne konkurencije među sudionicima na pomenutom tržištu, odnosno postojanje tržišne utakmice koja se ogleda u privlačenju što većeg broja putnika i avioprijevoznika.

Konkurencijsko vijeće smatra da na tržištu uslužnih djelatnosti kojima se aerodromi stavljaju na raspolaganje avioprijevoznicima i putnicima u Bosni i Hercegovini postoji učinkovita konkurencija, te sukladno sa člankom 25. stavak (1) pod f) Zakona o konkurenciji, Konkurencijsko vijeće daje Mišljenje da je tržište uslužnih djelatnosti kojima se aerodromi stavljaju na raspolaganje avioprijevoznicima i putnicima u Bosni i Hercegovini otvoreno za konkurenciju.

Ovo mišljenje je dano isključivo na temelju javno dostupnih podataka, podataka prikupljenih od strane gospodarskog subjekta Aerodrom Mostar, te ukoliko dani podatci odstupaju od stvarnog činjeničnog stanja ovo mišljenje se ne može primijeniti.

Cijenimo da smo vam dostavili dovoljno podataka o otvorenosti mjerodavnog tržišta predmetnog postupka sa aspekta Zakona o konkurenciji, ne ulazeći pri tome u pitanja izuzeća od primjene Zakona o javnim nabavama.

Shodno navedenom, ovo mišljenje je dano na temelju navoda iz Zahtjeva, izdaje se temeljem Zakona o konkurenciji te ne daje odgovor na pitanje primjene Zakona o javnim nabavama.

Predsjednik

Nebojša Popić

Dostavljeno:

- Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine, Filijala Mostar
- u spis